

DON JAUME EN SANT GERONI

Per veure bé Catalunya,
Jaume primer d' Aragó
puja al cim de Sant Geroni,
à l' hora en que hi surt lo sol:
¡quín pedestal per l' estátua!
¡pe'l gegant quín mirador!
Les águiles que hi niavan
al cap damunt li fan lloch;
sols lo cel miravan elles,
ell mira la terra y tot;
qué gran li sembla y qué hermosa
l' estimada del seu cor!
Té en son cel aucells y ángels,
en sos camps vèrgens y flors,
en sos aplechs l' alegría.
en ses families l' amor

té guerrers en ses muralles,
naus veleres en sos ports,
naus de pau y naus de guerra
frisoses de pendre 'l vol.
Les ones besan ses plantes,
l' estrella besa sòn front
sota un cel d' ales immenses
que es son real pabelló.
En son trono de montanyes
té 'l Pirineu per redós,
per coxí verdosos boscos,
per catifa prats de flors,
per hont jugan y s' escorren
rieres y rierons,
com per un camp d' esmeragdes
anguiles de plata y or.
Del Llobregat veu les ribes,
les marjades del Besòs
que coneix per les arbredes
com les roses per l' olor.
Los vilatges á llur vora
semblan ramats de moltos
que abeurantshi á la vesprada
hi esperan la llum del jorn.
Llena li parla de Lleyda
que 'l graner de Roma fou,
Albiol de Tarragona.

tan antiga com lo món,
 Puigmal de dues Cerdanyes,
 talment dos cistells de flors,
 Montseny de Vich y Girona,
 Albera del Rosselló,
 Cardona de ses salines,
 Urgell de ses messes d' or,
 Montjuhich de Barcelona
 la que estima més que tot.
 Tot mirant á Catalunya
 's ha sentit robar lo cor:
 —¿Què puch fer per ma estimada?
 —va dihent tot amorós,—
 si del cel vol una estrella
 desde ací l' abasto jo.
 —No vol del cel una estrella,
 —una veu dolça respon,—
 la més bella que hi havia
 se li es posada al front.
 Tórnali dues germanes
 que prengué 'l moro traydor,
 l' una anant á cullir perles
 vora la mar de Montgó,
 l' altra nadant entre 'ls eisnes
 prop d' hont volava 'l voltor.—
 Ell gira 'ls ulls á Mallorca,
 la ovira com un colom,

nadant entre cel y aygua,
 vestida d' un raig de sol:
 á Valencia no la ovira,
 mes ovira sos turons
 que del hort de la sultana
 son muralla y miradors.
 Se 'n arrenca de l' espasa
 y axeca sa veu de tro:
 —¿Germanes de Catalunya,
 y encara portan lo jou?
 Rey moro que les tens preses
 jo 't vull veure á mos genolls.—
 Si l' ovirassen los moros
 les dexarían de por.
 còm dexaren Catalunya
 quan, d' Otger entre 'ls lleons,
 Rotlánt los tirá la maça
 desde 'l cim de Canigó.
 Quan torna 'ls ulls á la serra
 cerca aquell que li ha respost;
 dintre l' ermita més alta
 té la Verge un altar d' or,
 no hi há ningú en la capella
 y ella té 'l llavi desclós.
 Posant á sos peus l' espasa
 cau en terra de genolls:
 —A rescatar les catives,

Maria, guiáume vos,
 á mon pit donáu coratge,
 á mon braç força y brahó,
 y si al pujar á la serra
 'vuy me deyan, rey hermós,
 quan tornaré á visitarvos
 me dirán Conqueridor!—

A UNS POETAS CATALANS

VIATJANT PER MALLORCA EN TEMPS DE LA GUERRA CIVIL

Rossinyols del meu país
 que anáu á l' *Illa Daurada*,
 abreviat paradís
 hont la pau s' ha arreconada,

la mar se us mostre amansidã,
 vos sia l' ayre suau,
 com lo bes de despedida
 de la pátria que dexau.

La nau vos gronxe ab ses ales
 entre armonies y olor,
 com un niuhet de cigales
 dins un taronger en flor.

Los glosadors de la costa
la bona arribada entonen,
y al ohí 'l cant de resposta
de llor y murtra us coronen.

Y en los soleys de marina,
vos ombreje ab fruyts y flor
la olivera mallorquina
que hi plantá 'l Conqueridor;

l' arbre ahont se recolzava
lo Venerable Ramon
quan l' obra gran somiava
de la conquesta del món.

Y allí, devant sa ombra santa,
mallorquins y catalans,
com dos rebrols d' una planta,
dávos per sempre les mans.

Quan torneu á nostra terra
portáu d' olivera un brot,
que ací 'l monstre de la guerra
nos ho verdessega tot.

Duhèune un brot, y al plantarlo
dintre 'l jardí catalá,
si us falta aygua per regarlo,
sanch del cor se us donará.

Y al dexar en ses boscuries
als aucellets del edem,
trametèunos ses cantúries
perque tant no 'ls anyorem.

Mes que cante exa Serena,
que cante dintre la mar;
sa germana está en greu pena,
no pot fer més que plorar.

Sa germana Catalunya
n' está plorant día y nit;
¡apar que Deu se 'n allunya
com d' un cor que l' ha trahit!

LA MORT DE BALMES

9 Juliol 1848

Quí vol veure viu á Balmes
corra, corra cap á Vich,
lo veurá en ses derreríes
agonitzant en son llit.
¡Oh soldats de la fè santa,
s' aterra vostre cabdill,
aquell que brandá 'l nou glavi
dessota l' arnès antich;
aquell que pe'l nou Golía
te la força de David!
¡S' apaga 'l far que semblava
lo far del esdevenir!
¡A Espanya doná una estrella
lo cel donantli aqueix fill,

PÀTRIA

207

y aquexa estrella s' acluca
quan arribava al zenit!

¡En sa cara de cadavre
no més los ulls semblan vius,
aquells ulls que tot ho veyan
y la mort va enterbolint!
Son cos era branca dèbil
per son gegant esperit,
y adés al pendre volada
l' ha dexat romput axis.
Fins li estreteja la cambra
d' hont l' ample balcó fa obrir
y al vell Montseny que s' hi aboca
li parla com un amich:
—¡Noble front de Catalunya,
marxapeu del infinit,
bé me 'n has dites de coses
que jo al món no podré dir!
Jamay ni en somnis te munto
sens baxarne esbalahit
y ab lo front fet una flama
com Moysés del Sinai.
¡Oh! ¡del ramat d' exos pobles,
de Barcelona, Madrid,
de les serres catalanes,

de Puigmal á Montjuhich,
 del Montserrat, nial d' hèroes,
 despedèixten tu per mí!
 ¡Ah! ¡si volant á la gloria
 pogués posarme en ton cim
 per dirli adeu á ma terra,
 la terra que tant amí!
 ¡Oh Catalunya! ¡Oh Espanya!
 ¿per què us he amades axis?
 ¡La cadena ab que volía
 en un cor los cors junyir,
 d' amor la dolça cadena
 me l' han trencada pe'l mitg!
 ¡Y veig la guerra que torna
 muntada en un trebolí,
 y veig armat en batalla
 los pares contra dels fills,
 y 'ls camps pátris sadollarse
 de sanch d' Abels y Cains!

 ¡Oh! aturáuvos, aturáuvos,
 prou de matar y morir;
 jo us porto 'l ram d' olivera
 que agermana 'ls enemichs:

 ¡Mes ¡ay! sols odis responen
 al amor de Jesucrist

y de Lull y de Teresa
 miro entrar en lo jardí
 l' impietat matadora
 com la serp al paradís!
 Y veig rodar al abisme
 lo regne que més estim
 entre 'l fum de la revolta
 y 'l capgirell dels partits.
 ¡Oh Espanya, ma dolça Espanya,
 pogués tornarte á camí!
 Si pogués escriure un día,
 escriure un día y morir!—
 Tot dihent exes paraules
 se mitg-asseu en son llit,
 en desvari pren la ploma
 com son glavi 'l paladí:
 —¡Espasa, la meva espasa,
 encara m' has de servir!—
 Segona ralla ò tercera,
 la ploma li cau dels dits:
 quan se veu sense la ploma
 s' abraça ab lo Crucifix:
 —¡Oh! Deu de l' ánima mía,
 sols Vos no podeu fallir,
 faró de mes esperances,
 aurora de mos desitgs;
 immens, etern, immutable,

sol principi y sola ff,
font hont tota font s' abeura,
mar hont tot riu va á morir,
puix de mon no-rès jo surto
per entrá' en vostre infinit,
salváu Vos la pátria mía,

.
mes ¡ay! salváume ara á mí,
qui en vostres braços estesos
encomano l' esperit.—

Lo sol tramonta la serra;
ploráu, campanes de Vich:
¡per Espanya y per Europa
qué negra baxa la nit!

Juny, 1888

LA BARRETINA

CANÇÓ DEL ÚLTIM BARRETINAYRE DE FRANÇA, DEDICADA

AL PINTOR OLOTÍ

D. JOAQUIM VAYREDA

Quan á Olot jo l' aprenia
mon ofici dava pler,
cada poble ahont floría
me semblava un claveller.
Mos clavells y roses veres
jo plantí en exes riberes,
eran ¡ay! jardins les eres
y jo n' era 'l jardiner.

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Com la flor de la magrana,
queya bé al bosch y al jardí,
los més vells la duyan plana
los més jóvens de garbí;
desde Nápolis á Marsella
no floria un port sens ella,
era en terra flor vermella,
en la mar coral del fi.

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Catalana es esta terra,
los vilatges catalans,
catalá lo plá y la serra,
mes de França 'ls habitants.
Canigó de blanca vesta
diu:—No entench la parla aquesta.—

Lo Pirene li contesta:

—¡Ni 'ls d' ací son com abans!—

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Catalunya, pátria dolça,
còm se perden tes costums!
lo de casa se t' empolsa
y ab lo d' altres te presums:
tes cançons les oblidares,
tos castells los aterraes,
¡en les flors del hort dels pares
ja no troba 'l fill perfums!

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Si no venen pas de França
ja tos trajos no son bells,
cada moda ton or llança
per vestirte d' oripells.
Tu també 't tornas francesa,
Barcelona la comtesa;
la corona si t' han presa,
tu al encant vens tos joyells.

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Ja tan poble, Catalunya,
fins oblida 'l teu parlar,
i y á algun fill qnan se t' allunya
se 'l coneix pe'l renegar!
Se t' estrenyen les fronteres,
se t' esquexan les banderes;
ulls que 't veren gran com eras,
¿qué farán, sinó plorar?

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre;
mes no canto, nó.

Puix te 'n vás, oh barretina,
de Conflent y Vallespir,
¿com pe'l maig la barretina
no hi tornarás á florir?
Mes si fuijs de terra plana,
quédat en la montanyana;
¡oh bandera catalana,
abrigans flns á morir!

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Mon ofici es mort á França
y en Espanya morirá,
si no servan exa usança
Vieh, lo Camp y l' Ampurdá.
Si se 'n vá d' exos paratges,
en firals y romiatges,
ja ningú dirá als veynatges:
¡Allí passa un catalá!

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Les barretines vermelles
y 'l carmesí mocador
eran un camp de roselles
mogut pe'l vent del amor.
N' ha passada la tempesta
y sols una que altra 'n resta;
lo temps m' ha gelat la testa
¡y axò m' ha gelat lo cor!

Só barretinayre
de Prats de Molló;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

Lo meu fill vol altre ofici
anch que sia lo del camp;
puix que aqueix nos dú al hospici
la botiga avuy tancam.

Adeu Prats, adeu Cerdanya,
ab mes roses de montanya
jo me 'n vaig á mori' á Espanya,
¡que es morir plegar lo ram!

Fuy barretinayre,
mes ¡ay! ja no 'n só;
me diuen cantayre,
mes no canto gayre,
mes no canto, nó.

NOTES

ODA A BARCELONA

(Plana 21)

Per dever d'agrahiment, he de fer aci menció de la bona fortuna que esta poesia alcançá, desde que en la festa dels Jochs Florals de 1883 fou coneguda.

Lo Excm. Ajuntament de Barcelona, presidit per l'entussiaista patrici senyor Rius y Tauler, sentint tal volta en exes estrofes algun escalf del amor que tots sos membres senten per la Comtal ciutat, acordá ferne estampar 100,000 exemplars per repartirla profusament y en particular ferla conixer als noys de les escoles públiques. Aquest acte, que per mi era sobrada recompensa, aná seguit d'altre, més inmerescut encara, com fou lo regalarme la matexa Corporació municipal una gran medalla d'or ab les armes de la ciutat y una per mi honrosíssima dedicatória.

Ab eix colp d'ala no es maravella s'enlayrás ma *Oda á Barcelona*, y, en efecte, á més dels favorables judicis dels crítichs, y de les varies traduccions en prosa y en vers fetes en distintes lléngues, vingueren los catalans de Filipines á coronar l'entussiasme despertat per mon cant patriótic, estampantse una edició ab sa corresponent versió castellana per ferla mellor conixer en aquells apartats territoris, y m'oferiren una corona de lloer d'argent feta á colp de martell, y que 'ls entesos en eix ram consideraren com una joya del art de aquell pays.

De la hermosa corona ne feu presentalla á la Verge de Montserrat; y en aquell Santuari demaní benedicions per tots los que, volent honrar al poeta, enallexen la pátria y honran sa renascuda literatura.

LO PÍ DE LES TRES BRANQUES

(Plana 31)

Es verdaderament notable aqueix arbre, que 's pot dir únich en lo món, y tots los que 'l visitan causa fonda y devota impressió. A fi de que 'l lector se 'n fassa cárrech, y entenga lo perquè de la llegenda que m' ha inspirat, copiam á continuació les següents notes escrites per lo erudit D. Francisco Muns:

«Sortint de Berga pel camí que porta á Sant Llorens dels Piteus, atravessant pel llarch lo terme d' Espinalvet, poch després d' entrar en lo de Castellar del Riu, al mitx d' un plá pintoresch voltat d' altíssimes montanyes, conegut per *lo pla de Campllonch*, s' eleva 'l famós pi. Tots los habitants de l' alta montanya de Catalunya ò 'l conexen de nom ò l' han visitat alguna vegada, porque es objecte de sa curiositat y de la veneració de molts. Es un arbre magnífich pertanyent á la mena denominada *pinasses* y forma contrast ab los astres que emboscan lo pais, pertanyents tots á la dels anomenats pins negres, semi-abets, mentres que 'l que 'ns ocupa es únich exemplar en sa classe.

Se compren sa grandiositat si 's té en compte sa forma original y ses proporcions. D' arran de terra fins á deu palms d' alçada es una sola soca que te 33 palms de circumferencia, dividintse després en tres branques perfectament iguals fins á l' altura total de l' arbre, que serà de uns 150 palms, essent de 18 la circumferencia de cada branca.

L' aspecte d' aquest arbre gegant es imponent, y 'ls vehins d' aquells voltants saben prou be que du-

rant les diferentes guerres que hant devastat aquest pais, s' han amparat á l' ombra de ses branques batallons enters. Nosaltres no podem calcular sa antiguitat, que ha d' esser gran, y creyem que sa vida compta moltes centuries, sent la seva fama y 'l respecte que inspira lo que l' ha revestit d' aquexa aureola de veneració que s' exten á totes les maravelles de la naturalesa.

Però hi há més: com que la seva forma eleva 'l pensament á l' idea del august misteri de la Santíssima Trinitat, una tradició popular y constant recorda la concessió d' indulgencies feta per un Bisbe als devots que devant a' aquell pi resassen un *Credo* en honra de la Santíssima Trinitat, qual imatge 's troba representada en aquella obra.

Hem volgut indagar lo fonament d' aquella tradició y l' hem vist consignat en un document curiosísim existent avuy día en la vehina parroquia de Castellar del Riu, que creyem veurán ab gust nostres lectors. Diu aixís:

Al devot cristià:—Per tradició antiga se sab que lo Ilm. senyor Fr. Joseph de Mesquia, Bisbe de Solsona (1746), concedí 40 dias de perdó resant tres CREDOS devant del Pi de las tres brancas, vestigi y figura del misteri de la Santíssima Trinitat, principi y fi de nostre ser y be.

Lo mateix confirmá y á més anyadi 40 dias de Indulgencia resant ab bona devoció un Credo en memoria de la Santíssima Trinitat, contemplant atentament la obra visible del Pi, y adorant la má invisible que feu tal portento; com diu l' Apóstol: INVISIBILIA DEI PER EA QUE FACTA SUNT INTELLECTU CONSPICIUNTUR.—Aixís ho he encontrat en lo Arxiu de esta Rectoria, y perquè fos més expressiu he posat la figura del Pi, jo,—Ramon Casals, Prebere y Rector de Castellar del Riu.

Per acabar, hem de recomanar als aficionats á les belleses naturals y artístiques del nostre pais,

que no dexen de verificar una excursió per la regió bergadana, segurs de trobarhi belleses que 'ls encanten y ensenyances que 'ls sorprendan.»

LA CANÇÓ DEL RAYER

(Plana 70)

Lo Rayer es lo conductor de *rays*, ò sia carregaments de fusta que baxan del Pirineu per les dues Nogueres, lo Segre y l' Ebre.

LOS DOS CAMPANARS

(Plana 73)

Aquesta composició elegíaca anava en mon primer plan, com á final de la llegenda *Canigó*: fou lo primer que escriguí, y després, quan tot lo poema estigué llest, la pobreta se quedá fora de la obra; premiantla en son Certámen anual la *Societat agrícola, científica y literaria dels Pireneus Orientals*.

TAULA

	Planas
Prólech.	7
A la verge de Montserrat.	19
A Barcelona.	21
Lo Pi de les tres branques.	31
Lo temple D' Ausa.	36
La Puntayre.	41
Los mossos de la Esquadra.	45
L' Ampurdá.	53
Anyorança.	59
Manso.	62
En la mort d' en Francisco Casas y Amigó.	65
Lo gegant y la cativa.	67
Cançó del rayer.	70
Los dos campanars.	73
La corona.	79
A Vich en l' aniversari de la mort de Balmes.	82
Los vigatans.	85
Catalunya, á l' any vuyt.	95
La batalla de Lepant.	96
Lo Ter y lo Freser.	103

La arpa.	108
L' emigrant.	112
Somiant L' Atlántida.	114
Lluny de ma terra.	115
La plana de Vich.	120
Fontalba.	124
Lo Pare Falgás, tradició ampurdanesa.	128
Nit de sanch.	130
Los fills del Canigó.	140
La Reyna dels Jochs Florals.	142
L' Apóstol dels negres.	147
Les barres de sanch.	153
Soledat.	157
Al Excm. é Il·lm. Senyor Doctor D. Benet Vila- mitjana, Arquebisbe de Tarragona, en son jubileu sacerdotal.	162
Lo Farell.	165
A la Verge del Mont.	170
Davant d' un mapa.	171
Santa Madrona.	174
La Palmera de Junqueres.	177
L' Oreneta.	183
Barcelona á Montpeller.	188
Ausona en la festa de Sant Miquel dels Sants.	191
Los poetes á la Verge de Montserrat.	195
D. Jaume en Sant Geroni.	198
A uns poetes catalans viatjant per Mallorca en temps de la guerra civil.	203
La mort de Balmes.	206
La Barretina.	211